

PRAWO CYWILNE

CZEŚĆ OGÓLNA I ZOBOWIĄZANIA

2023/24

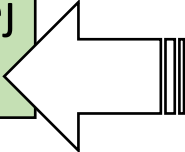
SNP(Z)II

Wina organu osoby prawnej

Art. 415 KC Kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia.

Art. 416 KC Osoba prawna jest obowiązana do naprawienia szkody wyrządzonej z winy jej organu.

Art. 38 KC Osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie.

- Szkoda wyrządzona **organ statutowy** lub **oznaczony przez przepisy prawa, prawidłowo powołany i umocowany do działania**, działający **w granicach swych kompetencji**.
- Chodzi tu zawsze o **osobę fizyczną**, prawidłowo powołaną jako organ jednoosobowy lub wchodzącą w skład organu kolegiального, a jeżeli w skład organu wchodzi osoba prawna, chodzi o osobę fizyczną należycie umocowaną w ramach struktury tej osoby prawnej albo przez tę osobę prawną; zob. (wyr. SN z 22.4.2015 r., II CSK 229/14, niepubl; wyr. SA w Katowicach z 27.4.2018 r., I ACa 1077/17, Legalis; wyr. SA w Krakowie z 23.5.2018 r. I ACa 1384/17, Legalis).
- Art. 416 KC może być stosowany w **drodze analogii legis do "ułamnej" osoby prawnej**.

Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej

Generalna formuła „deliktu władzy publicznej” = art. 417 KC

→ art. 417 KC stanowi generalną podstawę odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej

Art. 417 KC

§ 1. Za szkodę wyrządzoną przez **niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej** ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa.

§ 2. Jeżeli wykonywanie zadań z zakresu władzy publicznej zlecono, na podstawie porozumienia, jednostce samorządu terytorialnego albo innej osobie prawnej, **solidarną odpowiedzialność** za wyrządzoną szkodę ponosi ich wykonawca oraz zlecająca je jednostka samorządu terytorialnego albo Skarb Państwa.

Odpowiedzialność na podstawie art. 417 § 1 KC ponoszą:

- **Skarb Państwa**
- **jednostki samorządu terytorialnego** (gminy, powiaty, województwa, a także związki międzygminne i związki powiatów)
- **inne osoby prawne wykonujące władzę publiczną z mocy prawa** (osoby prawne, którym na podstawie szczególnego przepisu ustawy przypisana została kompetencja do wykonywania działań z zakresu władzy publicznej, a więc czynności władczych charakterystycznych dla sfery *imperium*)

Sfera *imperium* a *dominium*

Dwa reżimy odpowiedzialności władzy publicznej, w zależności od tego, czy określone działanie lub zaniechanie zostało podjęte **w sferze władczej – *imperium*, czy w sferze gospodarczej – *dominium***.

- Szkody wyrządzone w wyniku działań lub zaniechania działań władczych (*imperium*) → podstawę odpowiedzialności stanowią art. 417, 417¹, 417² i 421 KC;
- Szkody wynikające z działań lub zaniechań w sferze *dominium* → podstawę odpowiedzialności stanowią będą **ogólne przepisy ustanawiające odpowiedzialność z tytułu czynów niedozwolonych**, np. art. 416, 427, 429, 430, 435 i 436 KC

Przesłanki odpowiedzialności na gruncie art. 417 § 1 KC:

1) Działanie lub zaniechanie niezgodne z prawem (bezprawność zachowania)

- **ściśle rozumienie** pojęcia niezgodności z prawem → bezprawne są tylko zachowania sprzeczne z **przepisem prawa**;
- tradycyjne **szerokie cywilistyczne rozumienie** niezgodności z prawem → bezprawne są nie tylko zachowania **sprzeczne z prawem**, lecz także z **zasadami współżycia społecznego**;
- **stanowisko pośrednie** → podstawowym kryterium oceny bezprawności są konkretne normy prawne. Jeżeli jednak w treści danej normy prawnej regulującej stosunek publicznoprawny ustawodawca posłużył się klauzulą generalną lub odesłaniem do np. norm etycznych, moralnych, standardów zawodowych czy reguł obyczajowych, to wtedy ocena danego działania lub zaniechania ze strony władzy publicznej w kontekście jego bezprawności musi być dokonana także z uwzględnieniem takich kryteriów.

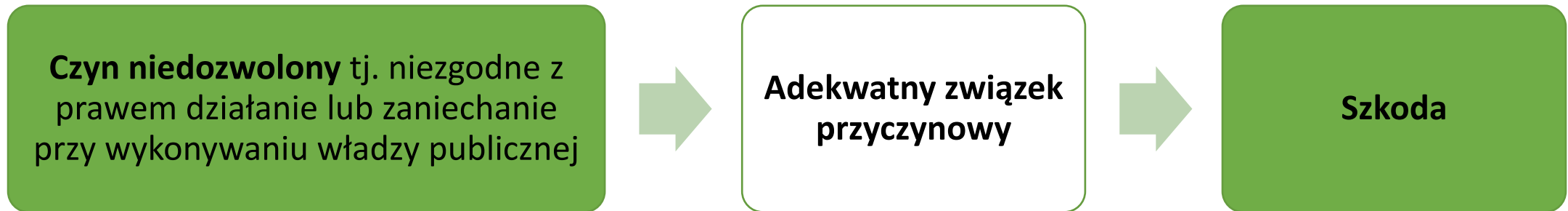

O bezprawności działania lub zaniechania ze strony władzy publicznej można mówić co do zasady jedynie wtedy, kiedy dane działanie lub zaniechanie tej władzy pozostaje **w sprzeczności z przepisem prawa**; dopiero kiedy ten przepis prawa wprowadza inne kryteria oceny danego zachowania, np. każąc zachowywać przy danej aktywności zasady współżycia społecznego, dobre obyczaje, standardy zawodowe, wskazania etyczne itp., to one dzięki temu stają się wówczas równoprawnym kryterium oceny danego zachowania objętego zakresem zastosowania takiej normy.

2) Szkoda

- zarówno uszczerbki **majątkowe, jak i niemajątkowe**
- **straty (*damnum emergens*)** oraz **utraczone korzyści (*lucrum cessans*)** – art. 361 § 2 KC

3) Związek przyczynowy pomiędzy bezprawnym zachowaniem a szkodą

Ustawodawca nie uzależnił odpowiedzialności władzy publicznej od jej działania lub zaniechania **zawinionego**, a jedynie **od niezgodnego z prawem!**

= odpowiedzialność na zasadzie bezprawności (winy)

Odpowiedzialność Skarbu Państwa (bądź jednostki samorządu terytorialnego lub innej osoby prawnej wykonującej władzę publiczną z mocy prawa) a odpowiedzialność bezpośredniego sprawcy szkody

Przypisanie na gruncie art. 417 § 1 KC obowiązku naprawienia szkody Skarbowi Państwa (lub jednostce samorządu terytorialnego bądź innej osobie prawnej wykonującej władzę publiczną z mocy prawa) nie oznacza zawsze, że osoba fizyczna, która była bezpośrednim, faktycznym sprawcą szkody, nie poniesie z tego tytułu żadnej odpowiedzialności.

- Co do zasady Skarb Państwa (lub odpowiednio któryś ze wskazanych w art. 417 § 1 KC podmiotów) ponosić będzie **solidarną odpowiedzialność** wraz z osobą, która swoim zachowaniem spowodowała szkodę (art. 441 § 1 KC).
- Odpowiedzialność takiej osoby najczęściej wynikać będzie z **art. 415 KC**, a zatem poszkodowany będzie m.in. musiał udowodnić jej winę.
- Odpowiedzialność takiej osoby **może jednak być wyłączona lub ograniczona** przepisem szczególnym, np. art. 120 KP.
- Jeśli doszło do zaspokojenia roszczeń poszkodowanego np. przez Skarb Państwa, to będzie on miał **roszczenie regresowe** w stosunku do bezpośredniego sprawcy szkody, jeżeli temu ostatniemu może być przypisana wina (art. 441 § 3 KC, art. 120 § 2 KP) → zob. **OdpFunkPublU**

Odpowiedzialność na podstawie art. 417 § 2 KC

Art.. 417 § 2 KC Jeżeli wykonywanie zadań z zakresu władzy publicznej zlecono, na podstawie porozumienia, jednostce samorządu terytorialnego albo innej osobie prawnej, **solidarną odpowiedzialność** za wyrządzoną szkodę ponosi ich wykonawca oraz zlecająca je jednostka samorządu terytorialnego albo Skarb Państwa.

- Skarb Państwa zleca wykonanie zadań z zakresu władzy publicznej JST lub innej osobie prawnej,
- JST zleca wykonanie zadań z zakresu władzy publicznej innej osobie prawnej.

Jeśli przy wykonywaniu zleconego w ten sposób zadania, podmiot wykonujący je wyrządził komuś szkodę, to odpowiedzialność **solidarną** poniosą za nią ten wykonawca i podmiot, który wykonanie zadania z zakresu władzy publicznej mu zlecił (Skarb Państwa albo JST).

UWAGA! Odpowiedzialność każdego z nich będzie się tu opierać na innej zasadzie.

- **Wykonawca** zadania z zakresu władzy publicznej będzie tu ponosił odpowiedzialność **na zasadzie bezprawności**.
- **Podmiot, który zlecił** mu wykonanie tego zadania poniesie odpowiedzialność **na zasadzie ryzyka** – za działanie lub zaniechanie wykonawcy.

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez wydanie aktu normatywnego (art. 417¹ § 1 KC)

Art. 417¹ § 1 KC

Jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie aktu normatywnego, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu niezgodności tego aktu z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

- **Tzw. bezprawność legislacyjna (normatywna)**
- **Wymóg prejudykату (przedsądu)** → Orzeczenie o tej niezgodności nie należy do kompetencji sądu cywilnego orzekającego w sprawie o odszkodowanie
 - TK (art. 188 pkt 1–3 Konstytucji RP)
 - sądy administracyjne (art. 3 § 2 pkt 5 PostAdmU)
 - organy sprawujące nadzór (np. art. 91 ust. 1 SamGminU, art. 79 SamPowiatU i art. 82 SamWojU)
 - * większość doktryny uznaje, że co do zasady wymóg uzyskania prejudykату nie obejmuje przypadków, w których roszczenie odszkodowawcze bazuje na zarzucie niezgodności prawa polskiego z prawem unijnym; **wyr. SN z 19.6.2013 r.** (I CSK 392/12, Legalis)

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niewydaniem aktu normatywnego (art. 417¹ § 4 KC)

Art. 417¹ § 4 KC

Jeżeli szkoda została wyrządzona przez niewydanie aktu normatywnego, którego obowiązek wydania przewiduje przepis prawa, niezgodność z prawem niewydania tego aktu stwierdza sąd rozpoznający sprawę o naprawienie szkody.

- **Tzw. bezprawność zaniechania legislacyjnego**
- **Brak wymogu prejudykatu (przedsądu)**
- **Prawnie relewantne będą tu tylko te przypadki, kiedy z przepisu prawa wyraźnie wynika obowiązek (skonkretyzowany) wydania danego aktu prawnego (a więc musi to być przepis prawa bezwzględnie obowiązujący), np. z zawartego w ustawie nakazu wydania rozporządzenia regulującego określone kwestie.**
- Wyróżnia się dwie postacie zaniechania legislacyjnego:
 - 1/ w ogóle nie nastąpiło wydanie danego aktu prawnego (**zaniechanie właściwe**)
 - 2/ akt prawny został wydany, lecz zawiera jedynie niepełne, fragmentaryczne unormowanie (**zaniechanie względne**)

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji (art. 417¹ § 2 KC)

Art. 417¹ § 2 KC

Jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Odnosi się to również do wypadku, gdy prawomocne orzeczenie lub ostateczna decyzja zostały wydane na podstawie aktu normatywnego niezgodnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

- **Tzw. bezprawność judykacyjna**
- **Wymóg prejudykatu (przedsądu) - co do zasady**

Właściwe postępowania w ujęciu art. 417¹ § 2 KC, w którym może dojść do wydania prejudykatu to na gruncie KPC np. **postępowanie ze skargi kasacyjnej, postępowanie ze skargi o wznowienie postępowania, zakończone prawomocnym wyrokiem, postępowanie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia**

Tendencja do rozumienia niezgodności z prawem, o której mowa w art. 417¹ § 2 zd. 1 KC w sposób szczególny

- Chodzi tu o **autonomiczne pojęcie bezprawności o kwalifikowanym charakterze, w tym znaczeniu, iż w grę wchodzi tu tylko przypadki istotnych, rażących, elementarnych i oczywistych naruszeń prawa**, gdzie wystąpił podstawowy błąd po stronie sędziego (wyr. SN z 31.3.2006 r., IV CNP 25/05, Legalis; wyr. SN z 7.7.2006 r., I CNP 33/06, Legalis)

- Orzeczenie niezgodne z prawem – w rozumieniu art. 424¹ § 2 KPC w związku art. 417¹ § 2 KC – to orzeczenie niewątpliwie **sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa, które jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawniczej.** (...) [M]imo braku wyraźnych podstaw normatywnych, niezgodność z prawem rodząca odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa musi mieć **charakter kwalifikowany, elementarny i oczywisty**, tylko bowiem w takim przypadku orzeczeniu sądu można przypisać cechy bezprawności. Sędzia, poruszający się na obszarze przyznanej mu swobody i nieprzekraczający jej granic, pozostający w zgodzie z własnym sumieniem, jak też prawidłowo dobierający standardy orzeczenia, działa w ramach porządku prawnego nawet wtedy, gdy wydane przez niego orzeczenie – ocenione a posteriori – jest "obiektywnie" niezgodnie z prawem. (wyr. SN z 7.7.2006 r., I CNP 33/06, Legalis; wyr. SN z 25.4.2014 r., II CNP 60/13, Legalis; wyr. SA we Wrocławiu z 25.7.2013 r., I ACa 632/13, Legalis; podobnie w wyr. SN z 15.4.2015 r., IV CNP 44/14, Legalis; podobnie w post. SN z 26.4.2006 r., V CNP 79/05, Legalis)

- Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego **niezgodność z prawem orzeczenia rodząca odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa musi mieć charakter kwalifikowany, elementarny i oczywisty.** (SN w post. z 11.5.2022 r., I CNP 62/22, Legalis)

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niewydanie orzeczenia lub decyzji (art. 417¹ § 3 KC)

Art. 417¹ § 3 KC

Jeżeli szkoda została wyrządzona przez niewydanie orzeczenia lub decyzji, gdy obowiązek ich wydania przewiduje przepis prawa, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu niezgodności z prawem niewydania orzeczenia lub decyzji, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej.

- **Tzw. bezprawność zaniechania judykacyjnego**
 - **Wymóg prejudykatu (przedsądu) - co do zasady**
 - orzeczenie lub decyzja nie zostało w ogóle wydane i już wydane nie zostanie,
 - orzeczenie czy decyzja nie zostały wydane we właściwym czasie, choćby istniała jeszcze możliwość ich wydania,
 - orzeczenie czy decyzja zostały wydane, jednak zajęło to organowi władzy publicznej więcej czasu niż przewiduje na to przepis prawa bądź jest przyjęte w praktyce
- PRZEWLEKŁOŚĆ

Odpowiedzialność za szkodę zgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej (art. 417² KC)

Art. 417² KC

Jeżeli przez zgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej została wyrządzona **szkoda na osobie**, poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego jej naprawienia oraz zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, **gdy okoliczności, a zwłaszcza niezdolność poszkodowanego do pracy lub jego ciężkie położenie materialne, wskazują, że wymagają tego względy słuszności.**

- Odpowiedzialnością objęte są jedynie **szkody na osobie (zarówno majątkowe, jak i niemajątkowe szkody na osobie)**
Na podstawie ww. przepisu nie można natomiast dochodzić odszkodowania z tytułu szkód na mieniu!
- Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez działania legalne **na zasadzie słuszności**
Ustawodawca pozostawił sądom pewien zakres swobody w kwestii oceny indywidualnych okoliczności każdego przypadku.
- **Brak wymogu prejudykatu (przedsądu)**

Wskaż, w których z opisanych niżej sytuacji Państwo (bądź inny podmiot) ponosi odpowiedzialność deliktową na zasadzie bezprawności (na podstawie art. 417 i n. k.c.) za szkody związane z wykonywaniem władzy publicznej. Odpowiedzi uzasadnij.

1. Brak terminowej zapłaty wynagrodzenia przedsiębiorcy wykonującemu na podstawie umowy o roboty drogowe. Pozbawiony środków finansowych przedsiębiorca zaciąga kosztowny kredyt.
2. Osadzenie więźnia w celi niespełniającej wymogów wielkościowych wynikających z powszechnie obowiązujących przepisów prawnych. W istniejących warunkach organizacyjnych nie było możliwości zapewnienia pomieszczeń o odpowiedniej wielkości (zakład karny był przepełniony). Osadzony popadł w depresję.
3. Nieuchwalenie przez prawodawcę ustawy zapewniającej każdemu obywatelowi prawo do lokalu należącego do zasobu lokali państwowych lub komunalnych pomimo obowiązywania art. 75 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym „władze publiczne prowadzą politykę sprzyjającą zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, w szczególności przeciwdziałają bezdomności, wspierają rozwój budownictwa socjalnego oraz popierają działania obywateli zmierzające do uzyskania własnego mieszkania”. Pan Kowalski po rozwodzie i wyprowadzce z lokalu żony wynajmuje niewielkie mieszkanie i opłaca czynsz najmu, który pochłania większą część jego miesięcznego wynagrodzenia.
4. Kilkugodzinne opóźnienie pociągu należącego do państwowej spółki. Jeden z pasażerów po powrocie do domu stwierdza, że miało miejsce włamanie. Z kamery monitoringu wynika, że zamaskowany sprawca wszedł do jego lokalu o godzinie 17.00, upewniając się uprzednio, czy nie ma nikogo w środku. W razie braku opóźnienia pociągu pasażer wróciłby do domu o godzinie 16.00.
5. Uprawomocnienie się niezgodnego z prawem wyroku sądu drugiej instancji w sprawie o zapłatę przeciwko panu Kowalskiemu. Wyrok zostaje następnie uchylony we właściwym postępowaniu nadzwyczajnym. Pan Kowalski spłacił należność zasądzoną w wyroku i nie jest w stanie odzyskać zapłaconej kwoty od drugiej strony procesu.

Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez osoby pozostające pod nadzorem

Art. 427 KC

Kto z mocy ustawy lub umowy jest zobowiązany do nadzoru nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można, ten obowiązany jest do naprawienia szkody wyrządzonej przez tę osobę, chyba że uczynił zadość obowiązkowi nadzoru albo że szkoda byłaby powstała także przy starannym wykonywaniu nadzoru. Przepis ten stosuje się również do osób wykonywających bez obowiązku ustawowego ani umownego stałą pieczę nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można.

- ***Culpa in custodiendo*** = WINA W NADZORZE
- **Odpowiedzialność** odszkodowawczą ponosi **osoba sprawująca nadzór**, jeśli:
 - 1) szkoda wyrządzona została przez osobę, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można;
 - 2) szkoda wyrządzona została przez zachowanie o charakterze bezprawnym;
 - 3) istniał obowiązek sprawowania nadzoru nad sprawcą szkody, wynikający z ustawy, umowy lub faktycznego sprawowania stałej pieczy;
 - 4) osobie zobowiązanej do sprawowania nadzoru postawić można zarzut winy;
 - 5) zachodzi związek przyczynowy między nienależytym sprawowaniem nadzoru a wyrządzeniem szkody.

- ✓ **Sprawca szkody**, za którą odpowiada zobowiązany do nadzoru = **osoba, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy przypisać nie można**
 - Małoletni, którzy nie ukończyli lat 13, osoby niepoczytalne

- ✓ Działanie sprawcy szkody ma **charakter bezprawny**
 - Odpowiedzialność zobowiązanego do nadzoru wyłączona będzie zatem w tych przypadkach, gdy osoba nadzorem takim objęta wyrządza szkodę, działając w obronie koniecznej, stanie wyższej konieczności czy innych sytuacjach, wykluczających uznanie jej zachowania za bezprawne.

- ✓ Istnieje **obowiązek nadzoru**
 - Obowiązek sprawowania nadzoru, może wynikać z ustawy, umowy lub istnieć ze względu na sprawowanie stałej pieczy faktycznej
 - Osoby zobowiązane do nadzoru nie muszą go przez cały czas wykonywać osobiście - zwolnią się od odpowiedzialności, jeśli oddadzą podopiecznego pod nadzór innej osoby lub instytucji starannie wybranej, np. rodzice nie ponoszą odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez małych dzieci w czasie, gdy znajdowały się pod opieką nauczyciela w szkole czy wychowawcy na koloniach. **UWAGA!** Nie zwolni jednak zobowiązanego do nadzoru powierzenie jego sprawowania osobom bez odpowiednich kwalifikacji, np. polecenie opieki nad małym dzieckiem jego starszemu, ale także małemu rodzeństwu.

Źródła obowiązku nadzoru

Ustawa

- Ustawowy obowiązek nadzoru **obciąża zarówno osoby fizyczne, jak i instytucje, i wynikać może z regulacji prawa rodzinnego lub administracyjnego.**

- Przypisany jest on m.in. rodzicom, rodzinie zastępczej, przysposabiającym, opiekunom, kuratorom, nauczycielom, wychowawcom w placówkach oświatowych, opiekuńczych, wychowawczych i poprawczych, lekarzom oraz pomocniczemu personelowi medycznemu.

Umowa

Obowiązek nadzoru wynikać **może z jakiejkolwiek umowy, nawet jednorazowej, krótkotrwałej czy nieodpłatnej** (np. powierzenie dziecka sąsiadce, podejmującej się opieki grzecznościowo, albo opiekunce wykonującej swe obowiązki stale i odpłatnie, wysłanie małoletniego na wypoczynek letni w ramach imprezy organizowanej przez przedsiębiorstwo turystyczne, zatrudnienie pielęgniarki do opieki nad osobą chorą psychicznie itp.).

Sprawowanie stałej faktycznej pieczy

Najczęściej dotyczy opieki nad małoletnimi, chorymi psychicznie, sprawowanej przez członków rodziny, powinowatych, konkubenta itp. Piecza ta musi mieć charakter **stały**, a zatem wykonywana być musi z zamiarem jej dłuższego trwania, a nie tylko na pewien czas, w którym osoba normalnie zobowiązana do nadzoru nie może lub nie chce go wykonywać.

✓ **Wina w nadzorze**

- Zakres obowiązku nadzoru i rozmiar staranności przy jego wykonywaniu nie da się określić jakąś jednolitą, ujętą abstrakcyjnie miarą, która byłaby aktualna w każdym przypadku.
- Sprawowanie nadzoru powinno mieć miejsce przy dołożeniu należytej staranności, która musi uwzględniać **wiek, stopień rozwoju podopiecznego, jego stan fizyczny i psychiczny, okoliczności, w jakich opieka jest wykonywana**, w tym w szczególności postać i poziom potencjalnego niebezpieczeństwa wyrządzenia szkody oraz **rodzaj stosunku będącego jego podstawą** (np. stosunek między rodzicem a dzieckiem będzie tworzył inne obowiązki niż stosunek między uczniem a szkołą).
- OBJĘTA DOMNIEMANIEM
- Obalenie domniemania może polegać na udowodnieniu, że nadzór wykonywany był nienależycie (starannie).

✓ **Związek przyczynowy między zachowaniem sprawczym osoby będącej pod nadzorem a szkodą**

✓ **Związek przyczynowy między brakiem właściwego nadzoru a zachowaniem sprawczym**

- OBJĘTY DOMNIEMANIEM
- Obalenie domniemania może polegać na udowodnieniu, że nawet gdyby nadzór był sprawowany należycie, to szkoda i tak by nastąpiła.

Uzupełnienie ochrony poszkodowanego przewidzianej przez art. 427 KC w braku zobowiązanego

Art. 428 KC

Gdy sprawca z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego **nie jest odpowiedzialny za szkodę, a brak jest osób zobowiązanych do nadzoru albo gdy nie można od nich uzyskać naprawienia szkody**, poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego naprawienia szkody od samego sprawcy, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza z porównania stanu majątkowego poszkodowanego i sprawcy, wynika, że wymagają tego **zasady współżycia społecznego**.

- Odpowiedzialność bezpośredniego sprawcy szkody **na zasadzie słuszności**
- **Brak jest osób zobowiązanych do nadzoru** lub gdy od tych osób **nie można uzyskać naprawienia szkody**.

Nie ustanowiono nadzoru, mimo iż sprawca szkody wymagał tego ze względu na swój wiek, stan fizyczny czy psychiczny, jak również kiedy nie było przesłanek do ustanowienia takiego nadzoru, ale w danych okolicznościach sprawcy nie można postawić zarzutu winy ze względu na jego niepoczytalność czy też ze względu na jego podeszły wiek, czy stan cielesny.

Osobom zobowiązanym do nadzoru uda się przeprowadzić dowód zwalniający z odpowiedzialności na zasadzie *culpa in custodiendo*, albo kiedy nie będzie można uzyskać od nich stosownego odszkodowania ze względu na ich sytuację majątkową czy niemożliwość ustalenia miejsca ich zamieszkania, nawet wtedy, gdy poszkodowany zostanie zaspokojony w części.

Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez wykonawcę powierzonej czynności

Art. 429 KC

Kto powierza wykonanie czynności drugiemu, ten jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez sprawcę przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, chyba że nie ponosi winy w wyborze albo że wykonanie czynności powierzył osobie, przedsiębiorstwu lub zakładowi, które w zakresie swej działalności zawodowej trudnią się wykonywaniem takich czynności.

- ***Culpa in eligendo*** = WINA W WYBORZE
- Wyrządzenie szkody nastąpić musi w **związku z powierzeniem czynności** drugiemu, a nie tylko przy jego okazji, co oznacza, że osoba, której taka czynność została powierzona, działać musi na podstawie i w granicach posiadanego umocowania.

- ✓ **Fakt powierzenia czynności przez powierzającego wykonawcy**
 - Powierzenie czynności nastąpić może **na podstawie dowolnego stosunku prawnego** (umowa o pracę, umowa o dzieło itp.), a **nawet tylko w ramach relacji czysto faktycznych** (rodzinnych, towarzyskich itp.)

- ✓ **Bezprawne działanie lub zaniechanie wykonawcy, które pozostaje w związku przyczynowym ze szkodą**
 - **Wina** bezpośredniego sprawcy szkody **nie jest przesłanką** odpowiedzialności osoby, która powierzyła jej wykonanie danej czynności.

- ✓ **Wina w wyborze**
 - **OBJĘTA DOMNIEMANIEM**
 - Obalenie domniemania może polegać na udowodnieniu, że wybór dokonany został w sposób należyście staranny, a więc uwzględniał w dostatecznym stopniu kwalifikacje, doświadczenie, wykształcenie, stopień sprawności fizycznej, poziom rozwoju emocjonalnego, stan zdrowia psychicznego i inne cechy osoby, której czynności zostały powierzone.

- ✓ **Przesłanka negatywna odpowiedzialności:**
 - uproszczona zasada zwolnienia się przez powierzającego z odpowiedzialności
 - **czynność została powierzona osobie, przedsiębiorstwu lub zakładowi, które w zakresie swej działalności zawodowej trudnią się wykonywaniem takich czynności** (w takiej sytuacji powierzający nie wykazuje swojej staranności w wykonaniu wyboru).
 - chodzi tu o jakąkolwiek osobę fizyczną czy jednostkę organizacyjną prowadzącą zawodowo działalność określonego rodzaju, nawet jeżeli nie ma ona charakteru działalności gospodarczej
 - *Ratio legis* → **wybór profesjonalisty powinien być uznany za wybór właściwy** (i to niezależnie od okoliczności danego przypadku) i w dostateczny sposób chroniący osoby trzecie

Odpowiedzialność za podwładnego

Art. 430 KC

Kto na własny rachunek powierza wykonanie czynności osobie, która przy wykonywaniu tej czynności podlega jego kierownictwu i ma obowiązek stosować się do jego wskazówek, ten jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną z winy tej osoby przy wykonywaniu powierzonej jej czynności.

- Zwierzchnik odpowiada **na zasadzie ryzyka**
- Inaczej niż w przypadku z art. 429 KC zwierzchnika nie zwolni od odpowiedzialności wykazanie braku winy w wyborze czy w wykonywaniu czynności kierowniczych - **nie ma znaczenia wina własna zwierzchnika**
- Jedyną okolicznością egzoneracyjną jest tylko **brak winy osoby, której powierzył wykonanie czynności** (przesłanką odpowiedzialności przełożonego jest **wina bezpośredniego sprawcy szkody**).

Przesłankami pozytywnymi odpowiedzialności zwierzchnika są:

1. powierzenie przez niego wykonania czynności na własny rachunek osobie podlegającej jego kierownictwu,
2. zawinione zachowanie podwładnego,
3. szkoda osoby trzeciej wynikająca z działania osoby podlegającej kierownictwu
4. związek przyczynowy między zachowaniem powierzającego a szkodą.

Pojęcie zwierzchnictwa powinno być na tle art. 430 KC rozumiane **w sposób szeroki**. Obejmuje więc także sytuacje, w których powierzający sprawuje **ogólnoorganizacyjne kierownictwo nad wykonawcą** (tzw. **kierownictwo ogólne**) niezależnie od tego, czy sprawuje bezpośrednią kontrolę nad wykonywaniem przez niego wszystkich czynności lub czy standardowym jest to, że wydaje mu przy ich wykonywaniu wskazówki i pouczenia.